

In de bres

Corruptie, armoede en rechtssystemen die zo lek zijn als een mandje: de praktijk van buitenlandse mensenrechtenadvocaten is vaak niet alleen lastig, maar ook levensgevaarlijk.

Door: Tatiana Scheltema

Alec Muchadehama, advocaat in Zimbabwe

Onbedoeld trekken de zaken van Alec Muchadehama altijd publiciteit. Hij heeft een gewone 'commerciële' praktijk in Zimbabwe, maar verdedigt daarnaast duizenden mensen die door de Zimbabwaanse overheid worden bedreigd of vervolgd. In 2005 kreeg hij bekendheid toen hij duizenden families verdedigde die met bulldozers uit hun huizen in de sloppenwijken van de grote steden werden verdreven,

waarbij naar schatting 325.000 mensen dakloos werden. Volgens president Robert Mugabe was operatie Murambatsvina – wat zoveel betekent als 'vuiligheid opruimen' – nodig om hygiënische redenen. Politieke motivaties zijn in Zimbabwe zelden ver te zoeken: in de sloppenwijken woonden veel aanhangers van MDC, de partij van Morgan Tsvangirai, de aartsrivaal van Mugabe en diens partij, de Zimbabwe African National Union – Patriotic Front (ZANU-PF).

Met zijn verdediging van zes docenten van de universiteit van Harare kreeg Muchadehama ook bekendheid. De docenten hadden samen met studenten beelden van de opstanden in Egypte en Tunesië bekeken en werden naar aanleiding daarvan beschuldigd van hoogverraad en het aanzetten tot overname van de macht. Muchadehama ging zelf met de pet rond om de borgsom voor zijn cliënten te kunnen betalen. Gelukkig kwamen zij na drie weken vrij, toen

bleek dat de beschuldigingen ongegrond waren.

De kwetsbare positie van de rechterlijke macht in Zimbabwe vormt ook een groot probleem voor Muchadehama en zijn collega's. Toen in 2000 Mugabe's ZANU-PF partij aan de macht kwam, werden rechters van wie gedacht werd dat ze tegen deze omwenteling waren, vervangen door rechters die de nieuwe regering een warm hart toedroegen of voldoende geïntimideerd konden worden om zich niet te verzetten. Als beloning voor hun meewerkzaamheid, kregen deze nieuwe rechters naar verluidt huizen, auto's of televisies cadeau. Daarnaast is er geen vast, jaarlijks begroot budget voor de rechtspraak en worden rechters slecht betaald, wat hen ook kwetsbaar maakt voor corruptie. Misdrijven van aanhangers van Mugabe en zijn ZANU-PF partij worden dan ook vaak niet vervolgd – en al helemaal niet bestraft. Door een cultuur van straf-feloosheid komen criminelen in Zimbabwe letterlijk weg met moord.

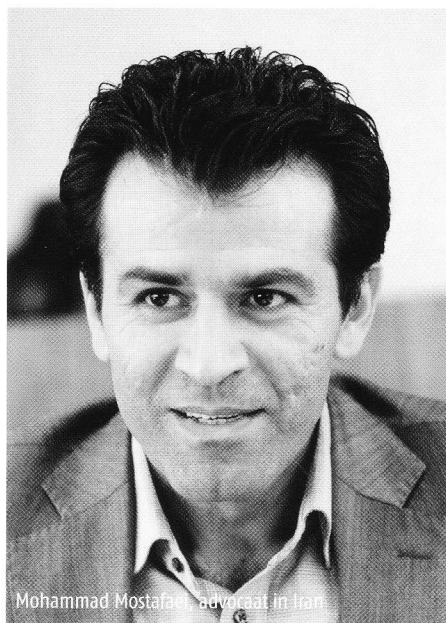
Voor zijn inzet en moed in een land dat wordt geregeerd door willekeur en geweld ontving Muchadehama dit jaar de eerste *Lawyers for Lawyers Award*. Volgens de Nederlandse mensenrechtenambassadeur Lionel Veer, die de prijs overhandigde, is Muchadehama 'een man die laat zien dat zijn wil naar vrijheid en rechtvaardigheid na vele jaren van onderdrukking ongebroken is.'

Religieuze wetten

Voor hij vorig najaar zijn land moest ontvluchten, heeft de Iraanse advocaat Mohammad Mostafaei 18 kinderen en 19 volwassenen van de doodstraf en nog eens 13 vrouwen van steniging gered. Sindsdien woont hij met zijn vrouw en kind in Noorwegen, waar zijn gedachten waarschijnlijk nog wel eens afdrijven naar zijn goede leven in Iran: hij had een eigen kantoor met tien advocaten, een mooi huis met een zwembad en een flinke tuin en twee auto's. Voor sommige zaken werd hij betaald maar voor de meeste niet, zegt Mostafaei. 'In Iran is het is belangrijk andere mensen te redden.'

Dat Iran sinds de revolutie in 1979 officieel de Islamitische Republiek Iran heet en een op de Islam geïnspireerde grondwet heeft, zorgt ervoor dat advocaten in Iran met twee soorten rechters te maken hebben. De

eerste categorie hanteert het recht dat in de wetten staat geschreven, de tweede groep werkt vanuit hun religieuze overtuiging. Die rechters zijn vaak opgeleid in Quom, een van de grootste Islamitische leercentra in de wereld en een belangrijke bestemming voor pelgrims. En juist met deze rechters kreeg Mostafaei het steeds vaker aan de stok, wat niet ongevaarlijk is omdat zij nauwe banden onderhouden met de religieuze machthebbers op het Ministerie van Justitie. Zo noemde Mostafaei bijvoorbeeld het vonnis waarbij zijn cliënte Sakineh Ashtiani de doodstraf door steniging werd opgelegd in het openbaar 'een nepvonnis.' De autoriteiten sloegen direct terug en beschuldigden Mostafaei valselyk van fraude; die besloot daarop de volgende stappen niet lijdzaam af te wachten en ontvluchtte zijn geboorteland. Ondertussen zit zijn cliënte Sakineh nog steeds gevangen. Nadat de zaak wereldwijd afschuw had opgewekt en verschillende mensenrechtenorganisaties de Iraanse overheid opgeroepen hadden het vonnis te herroepen, heeft men de voltrekking van haar doodstraf uitgesteld, maar van afstel is op dit moment nog geen sprake. Ondanks de soms middeleeuws aandoende straffen en opvattingen is Iran's juridische wereld goed georganiseerd – een overblijfsel uit de periode in de 20ste eeuw toen men nog bij de internationale rechtsorde probeerde aan te haken. Zo kent Iran twee balies, waarvan de oudste, de onafhankelijke Orde van

Mohammad Mostafaei, advocaat in Iran

L4L

De stichting Advocaten voor Advocaten, ook wel bekend als *Lawyers for Lawyers (L4L)*, komt op voor advocaten die bij de uitoefening van hun beroep worden bedreigd. Zij stellen dat advocaten hun beroep onafhankelijk moeten kunnen uitoefenen voor het goed functioneren van een rechtstaat. L4L probeert de positie van onderdrukte advocaten wereldwijd onder de aandacht te brengen en werken onder andere samen met de Verenigde Naties, de Europese Unie, regeringen, ambassades en universiteiten. De stichting publiceert regelmatig over de bedreigde advocaten in juridische magazines, waaronder het *Advocatenblad*.

In september organiseert het tijdschrift *Mr.* een rally voor juristen waarvan de opbrengst naar L4L gaat. Ook de opbrengsten van het boek *De Reizende jurist*, met bijdragen van topadvocaten Geert-Jan Knoops en de gebroeders Anker, gaan naar de stichting. Meer informatie kun je vinden op www.advocatenvooradvocaten.nl.

Advocaten met zo'n 16.000 leden, al meer dan honderd jaar bestaat. Bij deze Orde, die zo zelfstandig mogelijk als de regering toestaat, opereert, heeft Mostafaei drie jaar als beleidsmedewerker mensenrechten gewerkt. Daarnaast heeft de overheid nog een balie opgericht waarvan ongeveer 10.000 advocaten lid zijn. Zij zijn vaak in dienst van de zogenaamde revolutionaire gerechten waar processen behandeld worden die gaan over nationale veiligheid, drugs of 'zaken die de Islamitische Republiek Iran kunnen ondermijnen.' En in de zaken die er volgens de machthebbers echt toedoen, maakt men het zich helemaal makkelijk. Daar zijn advocaten überhaupt niet welkom.

Rechten van vrouwen

Op maandag een echtscheiding, dinsdag een verkeersslachtoffer bijstaan, woensdag cliëntenbezoek in de gevangenis, donderdag een ontslagzaak en op vrijdag een huurcontract opstellen. Als dit weekoverzicht iets duidelijk maakt, is dat Marokkaanse advocaat een alleskunner is. 'Nu werkt bijna iedereen alleen,' zegt de Marokkaanse advocate Aicha El Makrini, 'maar we denken eraan ons te groeperen zodat we ons kunnen specialiseren.' El Makrini's hart ligt bij het familierecht en het overgrote deel van haar clientèle bestaat uit vrouwen. Vaak benaderen ze haar met vragen over echtscheidingen